

## 26 B:3

**Fråga om skyldighet att utföra och bekosta ombyggnad av äldre bl.a. från arbetsmiljösynpunkt icke lämpligt utformade måtarplatser. – Även fråga om avgift efter mindre mätare trots att större mätare är monterad.**

Gullhönans samfällighetsförening (föreningen) äger och förvaltar va-ledningar som ingår i en gemensamhetsanläggning. Anläggningen och de däri ingående fastigheterna ligger i Södra Sandby i Lunds kommun. Den består av 42 radhusfastigheter och en kvarterslokal. Husen är fördelade på tolv längor med tre till fem fastigheter i varje länga. Fastigheterna är belägna inom verksamhetsområdet för den allmänna va-anläggningen och är anslutna till denna såvitt avser ren-, spill- och dagvatten. De anslöts när området bebyggdes 1976–1977. Föreningen är abonnent i förhållande till kommunen och har 13 förbindelsepunkter och alltså 13 måtarplatser, en för varje radhuslänga och en för lokalen. Tvist har uppkommit mellan parterna om måtarplatserna i de tolv radhuslängorna. På måtarplatserna är i dag mätare med dimensionen 25 mm (10 m<sup>3</sup>) monterade. Parterna är överens om att det från dimensioneringssynpunkt i dag är tillräckligt med 20 mm mätare. Enligt kommunens va-taxa utgår en lägre fast avgift per år för 20 mm än för 25 mm mätare. Under perioden 1984–1993 har föreningen påförts och betalat fast avgift enligt taxan för 20 mm mätare. För i målet aktuell förbrukning – nämligen den som fakturerats med förfallodag den 1 september 1993 till och med den som fakturerats med förfallodag den 31 augusti 1994 – har kommunen dock påfört föreningen fast avgift enligt taxan för 25 mm mätare. Men föreningen har även under den perioden fortsatt att erlagga avgift motsvarande endast den rörliga delen av bruksavgiften och fast avgift enligt taxan för 20 mm mätare.

Kommunen yrkade förpliktande för föreningen att betala resterande del av den fasta avgiften för nyssnämnda förbrukning beräknad enligt taxan efter installerad måtarstorlek med sammanlagt 8 902 kr jämte ränta.

Kommunen yrkade vidare fastställt att det var föreningen som vid ett byte av måtarstorlek är skyldig att ombesörja och bekosta erforderlig ombyggnad av måtarplatserna på sätt som kunde godkännas av kommunens va-verk.

Vidare påstod kommunen att föreningens måtarplatser inte uppfyllde gällande arbetsmiljökrav och yrkade därför fastställt att föreningen var skyldig att bygga om måtarplatserna till godtagbara sådana.

Föreningen bestred kommunens betalningskrav på den grunden att en överenskomelse träffats mellan kommunen och föreningen innebärande att föreningen

skall betala fast avgift enligt taxan för 20 mm mätare trots att 25 mm mätare är monterade på mätarplatserna. I övrigt bestred föreningen kommunens yrkanden.

Kommunen anförde: Mätarplatserna i de tolv radhuslängorna är placerade under elektriska varmvattenberedare. Utrymmet under varmvattenberedarna är endast cirka 15 cm högt och mätarna är placerade 15–30 cm in under beredarna. Ventilerna kring mätarna sitter innanför mätarna och alltså 30–50 cm in under beredarna. I samband med mätarbyte 1984 begärde föreningen att mätarna skulle bytas ut mot 20 mm mätare eftersom de mindre mätarna medförde en lägre avgift i bruksavgift per abonnemang. Föreningen meddelade att man hade för avsikt att förse mätarplatserna med "bussningar" så att de mindre mätarna kunde monteras. – Svenska vatten- och avloppsverksföreningen (VAV) utgav 1981 en skrift med titeln "Kallvattenmätare, anvisningar med kommentarer", P 34. I denna publikation finns det på s. 41 en anvisning i figur 3.31 om vilket fritt utrymme kring mätaren som bör finnas om mätaren placeras under varmvattenberedare. Någon sådan anvisning fanns inte i den gamla Va-byggnormen. Eftersom föreningens mätarplatser var placerade på sådant sätt att mätarna var utomordentligt svåra att byta och platserna inte uppfyllde kraven i VAV:s anvisningar begärde gatukontoret att mätarplatserna i samband med arbetena för dimensionsändringen skulle byggas om så att mätarna blev bättre åtkomliga. Det bedömdes dessutom som i det närmaste omöjligt att montera de mindre mätarna på det sätt som föreningen hade föreslagit eftersom man då skulle få för många rör-  
liga koppel på ömse sidor om mätaren. Gatukontorets krav medförde att förutom koppel för dimensionsändringen erfordrades rörböjar på ömse sidor om mätarna. Föreningen vägrade efterfölja gatukontorets anvisningar och utförde inte någon som helst ombyggnad av mätarplatserna. Den större mätarstorleken monterades således på nytt. Föreningen fick dock debiteringen ändrad så att föreningen från och med 1984 debiterades fast avgift enligt den taxa som gällde för 20 mm mätare.

Vid mätarbyte under maj månad 1993 utbyttes till en början mätarna på två av mätarplatserna. Mätarreparatören återvände därefter till vattenmätarverkstaden och beklagade sig över mätarnas placering. Mätarnas placering långt in under varmvattenberedarna i det trånga utrymmet medförde att näst intill akrobatik erfordrades för att kunna utföra mätarbytet. Reparatören fick ligga på magen för att klara bytet. Ventilerna som omgav mätarna var placerade innanför själva mätarna och var svåra att nå. Vissa av ventilerna tätade inte, vilket medförde att reparatören blev våt vid arbetets genomförande. Reparatören återvände så småningom till radhusområdet tillsammans med en arbetsledare. Arbetsledaren noterade de olämpligt utformade mätarplatserna men övertalade reparatören att fullfölja bytena. Under juli månad tillskrevs föreningen, varvid påtalades att ventilerna vid fem av mätarplatserna var otäta och att mätarkonsolerna vid samtliga tolv mätarplatser inte var fastsatta i golvet. Föreningen anmodades att åtgärda dessa brister och rekommenderades samtidigt att bygga om mätarplatserna så att 20 mm mätare kunde monteras. Härvid skulle installationen ändras så att såväl mätare som ventiler placerades i framkanten av utrym-

met, högst 10 cm in, och konsolerna fastsattes i golvet. Vidare meddelades att intill dess att mätarplatserna hade ändrats så att 20 mm mätare kunde installeras skulle fortsättningsvis fast avgift debiteras enligt den taxa som gällde för 25 mm mätare. Föreningen meddelade i brev att den inte hade för avsikt att bygga om mätarplatserna och förklarade att om mätarplatserna behövde byggas om fick gatukontoret göra detta på egen bekostnad. Vidare angav föreningen att den hade för avsikt att även fortsättningsvis erlagga avgift enligt den taxa som gäller för 20 mm mätare. Föreningen vägrar således att betala annan fast avgift än den som gäller för minsta mätarstorleken.

Enligt p. 11 och 12 i kommunens ABVA skall fastighetsägaren tillhandahålla mätarplats. Mätarplatsen skall godkännas av va-verket och va-verket ensamt bestämmer antalet mätare och vilket slag av mätare som skall användas. Det är ostridigt att 25 mm mätare finns installerade på de tolv mätarplatserna i radhuslängorna på föreningens område. Enligt kommunens mening saknas det grund för att frångå av kommunfullmäktige fastställd taxa vid debiteringen av brukningsavgiften. Föreningen skall således betala den fasta avgift som gäller för mätare av dimension 25 mm för de tolv abonnemangen. Skillnaden mellan den erlagda avgiften och den debiterade avgiften beräknad enligt taxan för 25 mm mätare för den aktuella perioden är sammanlagt 8 902 kr för föreningens mätarplatser. Avgifterna har beräknats enligt gällande taxa. Någon formellt giltig överenskommelse eller avtal om att föreningen skall betala den lägre avgiften finns inte mellan parterna.

Som förut sagts är det enligt ABVA va-verket som bestämmer antalet mätare och vilket slag av mätare som skall användas och det är va-verket som skall godkänna mätarplatsen. Härav följer enligt kommunens mening att va-verket inte på begäran av fastighetsägaren har någon skyldighet att medge ändring av mätarestorlek. En annan sak är att va-verket givetvis har rätt att medge sådan ändring, och gör det i allmänhet också om dimensioneringsförutsättningarna är sådana att bytet är möjligt. Eftersom fastighetsägarna står för mätarplatsen är det en självklarhet att det är fastighetsägaren som skall ombesörja och bekosta erforderlig ombyggnad av mätarplatsen. Vidare skall ombyggnaden utföras på sådant sätt att mätarplatsen även efter ombyggnaden kan godkännas av va-verket. Föreningen anser att de nuvarande mätarplatserna uppfyller kraven i figur 3.31 i VAV:s P 34 1981, eftersom det horisontella avståndet mellan luckan och mätarcentrum på minst 65 mm är uppfyllt. För mätarens åtkomlighet är dock det vertikala utrymmet i skåpet det viktigaste kravet i figuren. I de befintliga mätarplatserna är det horisontella måttet B enligt figuren 150–300 mm. För att uppfylla figurens krav skall därvid det vertikala måttet över mätaren vara minst 450–900 mm medan det i befintliga mätarplatser endast är cirka 150 mm. Eftersom mätarplatsens utrymme inte uppfyller kraven i figur 3.31 i VAV:s P 34 godkänner va-verket inte ombyggnaden med endast den ändring föreningen föreslår. Om däremot rördragningen samtidigt ändras så att mätaren kommer närmare luckan och placeringen därmed bättre överensstämmer med figuren kan ombyggnaden sannolikt bli godkänd. Kommunen har rekommenderat föreningen att

byta vattenmätarna eftersom detta skulle ge en lägre avgift enligt taxan, men kommunen har inget krav på att ett byte sker.

Samhällets syn på hur arbetsmiljöfrågorna skall hanteras har ändrats under de senaste 20 åren. Kraven på hur arbetsplatserna skall se ut skärps fortlöpande. Yrkesinspektionen i Malmö har besiktigt sex av mätarplatserna och utfärdat ett inspektionsmeddelande. Inspektören anser i sitt utlåtande att "montören utsätts för onödigt påfrestande arbetsställningar med dåliga belysnings- och synförhållanden i en våt arbetsmiljö". Vidare anføres att "Ni skall tillse att personal som arbetar med installationer av vattenmätare i Er verksamhet inte utsätts för onödigt tröttande eller på annat sätt påfrestande arbetsställningar och arbetsrörelser". Inspektören hänvisar till en föreskrift från 1983 som utfärdats av Arbetarskyddsstyrelsen och som behandlar arbetsställningar och arbetsrörelser. Någon sådan föreskrift fanns inte vid den ursprungliga installationen 1976–1977. Enligt kommunens uppfattning kan det förhållandet att vattenmätare installerats i samband med att en fastighet ansluts inte innebära att vattenmätarplatsen i fastigheten därmed är godkänd för all framtid. Huvudmannen för va-anläggningen måste ha rätt att begära att mätarplatser byggs om så att de uppfyller varje tids krav på arbetsmiljön. Bestämmelsen om att huvudmannen skall godkänna mätarplatsen innebär att ett givet godkännande inte är gällande en gång för alla utan kan ändras om kraven på en mätarplats ändras. Enligt kommunens uppfattning uppfyller föreningens utrustning inte de arbetsmiljökrav som ställs i dag och på den grunden skall Va-nämnden fastställa att kommunen har rätt att kräva ombyggnad av föreningens mätarplatser. Det är inte rimligt att begära att huvudmannen skall bygga om abonnenternas installationer.

Föreningen anförde: Kommunens betalningsyrkande bestrids på den grunden att en överenskommelse träffats mellan kommunen och föreningen som innebär att föreningen skall betala den lägre avgiften enligt taxan för 20 mm mätare. Föreningens fastigheter bebyggdes 1977 och vattenmätarna sattes in utan att kommunen hade några synpunkter på deras placering. 1983 byttes mätarna utan några kommentarer från kommunens sida. I januari 1984 upptäckte föreningen att för stora mätare satt inmonterade i radhuslängorna och begärde då att få byta till mindre mätare. Detta ifrågasattes inte av kommunen. Föreningen förde därefter diskussioner med gatuchefen J.J. och en person vid namn R. från kommunen. Under dessa diskussioner träffades en överenskommelse som innebar att föreningen skulle bygga om och bekosta mätarplatserna genom att sätta dit bussning och passbit så att de mindre mätarna kunde monteras. Att ombyggnationen skulle ske på detta sätt bestämdes efter ett förslag från J.J. och R., dvs. kommunen själv. Att en överenskommelse träffats bekräftas av i målet ingivna minnesanteckningar från diskussionerna, av ett ingivet brev från föreningen till kommunen daterat den 18 januari 1984 och av ett brev från J.J. till föreningen daterat den 20 juli 1993. J.J. stämde av överenskommelsen med va-chefen Y.D. Efter några veckor meddelade kommunen att de gamla mätarna skulle få sitta kvar men att föreningen skulle debiteras den lägre avgiften. Föreningen såg då inte någon anledning att vidta ytterligare åtgärder. 1989 byttes åter vatten-

mätarna utan protester från kommunens sida och först 1994 kom kravet på att föreningen skulle betala den högre taxan. Först 17 år efter det att husen byggdes kom således kravet på att vattenmätarna skulle sättas fast i golvet och först nu har kommunen sagt att den typ av inmontering som kommunen själv föreslog 1984 är omöjlig.

Föreningen är beredd att bygga om måtarplatserna och bekosta detta enligt den överenskommelse som träffades 1984 men nekar till att bygga om hela måtarplatsen. Om en fullständig ombyggnation skulle ske skulle föreningen vara tvungen att byta även varmvattenberedarna och den totala kostnaden skulle uppgå till 120 000 kr. Detta skall jämföras med lösningen att sätt dit bussning och passbit, som uppskattningsvis skulle kosta ett par hundra kronor. Föreningen har varit i kontakt med företaget Beulco Armatur AB i Helsingborg som har förordat denna typ av lösning och uppgett att lösningen är allmänt vedertagen och används även inom Lunds kommun. Föreningen tillbakavisar kommunens påstående att det skulle vara så svårt att byta mätarna att montören t.o.m. skulle ha varit tvungen att ligga på magen. Föreningen har själv genomfört ett måtarbyte och funnit att detta inte medfört några som helst problem. Montören var definitivt inte tvungen att ligga på magen. Bytet har dokumenterats med foton. Kommunen godkände vattenmätarnas placering när husen byggdes 1977 och är nu bunden av detta. Installationen godkändes i samband med bygglovet. Kommunen hänvisar till VAV P 34 när det gäller vilket fritt utrymme som krävs. I skissen på s. 41 anges att det mått från framkant till mitten på mätare skall vara minst 65 mm. Ett mått som installationerna uppfyller. Ovanför skissen anges också att måtten bör gälla. De är alltså inte tvingande. Någon bestämmelse som ålägger fastighetsägaren att retroaktivt åtgärda måtarplatsens utformning har inte visats. Vad beträffar kommunens sista yrkande menar föreningen att arbetsmiljölagen endast gäller mellan två parter, i detta fall kommunen och dess anställda. Lagen kan således inte göras gällande i förhållande till föreningen.

### **Va-nämnden yttrade:**

Enligt 28 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lagen) föreligger avtalsfrihet mellan kommunen och anläggningens brukare i frågor som inte regleras i taxa eller Allmänna bestämmelser (ABVA). Av grunderna för lagrummet följer att avtal däremot inte får träffas i en sålunda reglerad fråga. Den påstådda utfästelsen om att fast avgift bara skulle utgå för 20 mm mätare trots att 25 mm mätare var installerade utgör ett klart avsteg från gällande taxebestämmelser. Oavsett om någon sådan utfästelse har lämnats eller inte, är kommunen därför berättigad att grunda avgiftsuttaget på den gällande va-taxan. Med hänsyn härtill och då den debiterade avgiftens taxeenlighet inte har ifrågasatts, finner Va-nämnden föreningen inte kunna undgå avgiftsskyldighet i av kommunen fordrad omfattning.

Kommunens talan innehåller flera frågeställningar. Först kan konstateras att det torde vara fastighetsägaren eller dennes företrädare som enligt huvudregeln ensam har att svara för fastighetens va-installation och som därför i varje läge har att ombe-

sörja den ombyggnad av installationen som skall utföras på mätarplatsen. Av bestämmelserna i ABVA om huvudmannens rätt att godkänna mätarplatserna följer dock att ombyggnaderna måste ske på sätt som kan godkännas av huvudmannen.

Bestämmelsen i ABVA om att det är fastighetsägaren som skall bekosta erforderliga anordningar för mätarens uppsättande och sammankoppling med installationen i övrigt tar i första hand sikte på den ursprungliga installationen av mätaren. Men den måste också anses gälla senare ombyggnader som fastighetsägaren vill göra eller är skyldig att göra.

Tillämpat på förevarande fall innebär det nu sagda att om föreningen vill ha till stånd ett byte av mätarstorlek, exempelvis för att komma i åtnjutande av en lägre taxa, eller om ett mätarbyte skulle vara påbjudet i det va-rättsliga förhållandet – taxan kunde exempelvis tänkas innehålla krav på viss mätarstorlek vid viss förbrukningsvolym, ankommer det på föreningen att såväl ombesörja som bekosta härför erforderlig ombyggnad av mätarplatserna och att genomföra detta på sådant sätt att kommunen som huvudman för den allmänna va-anläggningen kan godkänna mätarplatserna efter ombyggnaden.

Kommunen har emellertid i målet uttryckligen framhållit att kommunen inte har något krav på att byte av mätarstorlek skall ske. Och föreningen har å sin sida förklarat att den inte har något intresse av vilken mätarstorlek som är monterad utan endast av vilken avgift som debiteras. Under sådana förhållanden kan det synas tveksamt om den fråga som avses med kommunens fastställelse talan om byte av mätarstorlek verkligen blivit så aktualiserad att Va-nämnden kan ta upp den till prövning. Men så som nämnden uppfattar talan innefattar den en begäran om fastställelse av vad som i angivet hänseende skall gälla mellan parterna i det fall föreningen önskar byta mätarstorlek. Förstått på detta sätt skall yrkandet bifallas enligt det tidigare anförda.

Återstår så kommunens yrkande om fastställelse av skyldighet för föreningen att bygga om mätarplatserna eftersom dessa inte skulle uppfylla gällande arbetsmiljökrav.

Det åligger huvudmannen för en allmän va-anläggning att med vissa tidsintervall byta uppsatta vattenmätare för att säkerställa en noggrann mätning. Det är bl.a. mot denna bakgrund som de förut nämnda bestämmelserna i ABVA skall förstås. Med den tekniska utvecklingen förändras fortlöpande kraven på mätutrustningen och förutsättningarna för dess användning. Från arbetsmiljösynpunkt ökar också kraven på mätarplatsernas utformning som arbetsplatser. Naturligtvis måste nya sådana krav också kunna få genomslag i ett redan etablerat va-förhållande. Den omständigheten att en mätare har installerats och mätarens plats godkänts av huvudmannen i samband med att en fastighet anslutits till den allmänna va-anläggningen kan alltså inte innebära att huvudmannen därefter skulle vara betagen möjligheten att som villkor för brukandet kräva en ombyggnad av mätarplatsen när detta påkallas av väsentligt ändrade förhållanden. Men som i allmänhet torde gälla för av huvudman-

nen ensidigt påkallade förändringar i en tidigare godtagen va-installation bör kostnadsansvaret härför normalt åvila huvudmannen.

Bestämmelser om beskaffenheten av va-installationer meddelas numera av Boverket med stöd av reglerna i plan- och byggförordningen (1987:383) (se 18 § va-lagen) och finns i Boverkets byggregler respektive Boverkets konstruktionsregler. Tidigare utfärdades föreskrifterna av Statens planverk och vid tiden för uppförandet av de aktuella husen gällde svensk byggnorm, SBN-S Kap 51, VA-byggnorm. Boverkets regler är utformade som funktionella krav. Närmare rekommendationer för utförandet av måtarinstallationer finns i Svenska vatten- och avloppsverksföreningens (VAV) publikation P 34. Den första utgåvan av denna publikation kom 1978. Den har sedan reviderats i nya upplagor 1981 och 1990.

När det gäller måtarplatserna i det här fallet framgår det av utredningen att vattenmätarna inklusive avstängningsventiler är monterade i utrymmet under varmvattenberedare. Detta utrymme, som har en öppning på 15 x 58 cm, måste i detta sammanhang betecknas som trångt. Vidare är avstängningsventilerna monterade innanför vattenmätarna på sådant sätt att manövrering försvåras av de konsoler mätarna är monterade i. Ventilerna är monterade upp till 40 cm från lucköppning. Flertalet vattenmätare har dessutom monterats snett för att underlätta avläsning. Med den utformning måtarplatserna har uppfyllde de inte de rekommendationer i fråga om fritt utrymme runt mätarna som fanns i VA-byggnormen då husen uppfördes. Och de uppfyller heller inte de rekommendationer som finns i VAV:s P34. Snedmonteringen av mätarna innebär dessutom risk för att mätningen av vattenmängden inte blir korrekt.

Med hänsyn härtill och till vad som i övrigt iakttagits vid den besiktning av måtarplatserna som två av Va-nämndens ledamöter har utfört i målet finner Va-nämnden i och för sig utrett att måtarplatserna inte i alla avseenden håller måttet för det godtagbara och att de därför borde byggas om. Sådan ombyggnad skulle lämpligen kunna ske i samband med att varmvattenberedarna, som installerades 1977, behöver bytas ut.

Frågan är emellertid om föreningen också är skyldig att företa den behövliga ombyggnaden. Härvidlag är att notera att föreliggande brister har funnits alltsedan den ursprungliga måtarinstallationen och att de redan då var att betrakta som bristfälligheter i samma mån som i dag. Visserligen syns betydelsen av bristerna ha ökat i takt med att kraven på arbetsmiljön har skärpts, men såvitt framkommit kan inte någon i sammanhanget avgörande förändring anses ha inträtt. Och kommunen har ostridigt accepterat bristerna, i varje fall i den meningen att kommunen inte har påtalat dem förrän nu. Under sådana förhållanden kan inte enbart på dessa ursprungliga brister grundas någon skyldighet för föreningen att bygga om måtarplatserna.

Va-nämnden finner enligt det anförda att yrkandet om fastställelse av skyldighet för föreningen att bygga om måtarplatserna inte kan vinna bifall under nu rådande förhållanden.

Va-nämnden förpliktade föreningen att betala resterande del av brukningsavgiften jämte ränta enligt kommunens yrkande och fastställde att föreningen – i händelse av byte av måtarstorlek – var skyldig att ombesörja och bekosta den härför erforderliga ombyggnaden av måtarplatserna på sätt som kunde godkännas av va-verket.

Kommunens yrkande om fastställelse av skyldighet för föreningen att bygga om måtarplatserna till godtagbara sådana lämnades utan bifall.

*Beslut: 1996-03-08, BVa 18*

*Mål nr: Va 46/94*